

Kuolemansyyntutkinnan koulutusvideo ensi- partiolle: vainajan ulkoinen tarkastus

Donoghue, Marie-Emily & Hirvonen, Jasmiina

3/2023

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Marie-Emily Donoghue & Jasmiina Hirvonen

Opinnäytetyön muoto: Toiminnallinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Pauli Mäkelä & Mikko Mäkinen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä käsitellään poliisin suorittamaa kuolemansyyntutkintaa ja erityisesti ensipartion tekemää vainajan ulkoista tarkastusta. Työn produktina on koulutusvideo vainajan ulkoisesta tarkastuksesta. Video on nimeltään Koulutusvideo ensipartiolle: vainajan ulkoinen tarkastus. Video on suunnattu Poliisi (AMK) -tutkinnon opiskelijoille sekä Hämeen poliisilaitoksen poliiseille.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, missä on käytetty hyödyksi teemahaastattelua. Haastattelun avulla pyrittiin saamaan tietoa siitä, kuinka kattavasti ensipartiot suorittavat vainajan ulkoisia tarkastuksia Hämeen poliisilaitoksen alueella. Koulutusvideo puolestaan toteutettiin hyödyntäen haastattelussa saatua informaatiota sekä kirjallisista lähteistä saatua teoriaa.

Tarkoituksena oli tuottaa koulutusvideo, jota voidaan hyödyntää sekä Poliisiammattikorkeakoulu kuolemansyyntutkinnan opetuksessa että työelämässä.

Sivumäärä: 24

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Maaliskuu 2023

Avainsanat: Kuolemansyyntutkinta, vainaja, ulkoinen tarkastus, ensipartio, sekundaariset kuolemanmerkit, koulutusvideo, toiminnallinen opinnäytetyö

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 AIHE JA MENETELMÄT	2
2.1 Aiempi tutkimus.....	2
2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	3
2.3 Kvalitatiivinen opinnäytetyö	5
2.4 Koulutusvideo opinnäytetyönä	6
3 LAINSÄÄDÄNTÖ	7
4 KUOLEMANSYYNTUTKINTA.....	9
4.1 Primaariset- ja sekundaariset kuolemanmerkit.....	9
4.2 Ulkoinen tarkastus	10
4.3 Kuolemanjälkeiset muutokset.....	11
4.3.1 Lautumat	12
4.3.2 Kuolonkankeus	12
4.3.3 Jäähtyminen	13
4.3.4 Mätäneminen ja hajoaminen.....	13
4.3.5 Kuivuminen/muumioituminen.....	14
4.3.6 Ruumisvaha	15
4.3.7 Hyönteisten ja eläinten aiheuttamat kuolemanjälkeiset muutokset.....	15
5 HAASTATTELU	15
5.1 Haastateltavat.....	16
5.2 Yleisesti kuolemansyyntutkinnasta.....	16
5.3 Ulkoinen tarkastus	17
5.3.1 Vainajan riisuminen	17
5.3.2 Lautumien vastaavuus.....	18
5.3.3 Vammat.....	18
5.3.4 Videolla huomioitavat asiat	18
6 KOULUTUSVIDEON TOTEUTTAMINEN.....	19
6.1 Koulutusvideon käsikirjoitus ja toteutus.....	19
6.2 Koulutusvideon editointi	20
6.3 Koulutusvideon julkaisu.....	21
7 POHDINTA	21
7.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	21
7.2 Itsearviointi.....	22
7.3 Jatkotutkimus.....	24
LÄHTEET	25
LIITE 1	27

1 JOHDANTO

Kuolemansyyn selvittäminen on tärkeä yleisen oikeusturvan sekä terveydenhuollon kannalta. Oikeusturvan toteutuminen onkin luultavasti tärkein syy selvittää jokainen kuolemantapaus. (Kiiski 2009, 15.) Kyseessä voi olla muun muassa vainajan omaisten, hoitohenkilökunnan tai poliisin oikeusturvasta. On kaikkien etu, että jokainen kuolemantapaus selvitetään perusteellisesti ja luotettavasti. Myös omaisten surutyö helpottuu, kun he saavat faktatietoa mahdollisesta tapahtumankulusta. Kuolemansyöntutkinnan avulla saadaan lisäksi runsaasti tilastotietoa esimerkiksi tapaturmien ennaltaehkäisyyn, liikenneturvallisuuden parantamiseen ja päihteidenkäytön vähentämiseen. (Kiiski 2009, 15.)

Suomessa jokainen kuolema rekisteröidään ja se onkin yksi sivistysvaltion tunnusmerkki (Kiiski 2009, 15). Suomessa kuolee luonnollisiin kuolemansyihin vuosittain noin 50 000 ihmistä (Tilastokeskus, 2022). Poliisille ilmoitetaan vuosittain noin 10 000 kuolemantapausta, jotka poliisi käy toteamassa tapahtumapaikalla sekä kirjaa näistä kuolemansyöntutkintaa varten ilmoituksen (Kuolemantapaukset, luettu 01.03.2023). Näissä poliisille ilmoitetuissa kuolemantapauksista tehdyistä kuolemansyöntutkinnoissa lääkäri on lähes aina apuna (Kiiski 2009, 15). Lääkäriin tehtävä kuolemansyöntutkinnassa on kuolemansyyn selvittäminen sekä kuolemanluokan määrittäminen. Jotta lääkäri pystyy toimimaan tämän mukaisesti, on poliisin hankittava mahdollisimman tarkat tiedot kuoleman olosuhteista, vainajasta ja vainajan taustoista. (Kiiski 2009, 20.) Tämän takia on tärkeää, että poliisi osaa hankkia oikeaa tietoa oikealla tavalla.

Saimme idean kuolemansyöntutkinta aiheiseen opinnäytetyöhömmme Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyön Moodle-alustalta, missä oli Keskusrikospoliisin (KRP) ehdottamia aiheita. Yksi ehdotus oli koulutusvideo vainajan ulkoisesta tarkastuksesta. Aiheen toteuttaminen KRP:n toivomalla tavalla kuitenkin muodostui eettisesti ongelmalliseksi. KRP olisi toivoinut videolla käytettävän oikeaa vainajaa, mikä taas ei sopinut koululle. Olimme kuitenkin kiinnostuneet aiheesta, joten aloimme pohtia, josko asiaa voisi toteuttaa jollakin toisella tavalla. Lisäksi harjoittelumme aikana Hämeen poliisilaitoksella huomasimme, että koulutusvideo vainajan ulkoisesta tarkastuksesta olisi tarpeellinen. Vainajan ulkoisen tarkastuksen laatu vaihtelee paljon, ja näkemyksiä sen toteutustavasta oli lähes yhtä monta kuin oli tekijää.

Opinnäytetyöksemme muodostui toiminnallinen opinnäytetyö, jonka produktina syntyi kuolemansyöntutkintaan liittyvä koulutusvideo poliisin ensipartiolle. Koulutusvideosta tehtiin yksinkertainen ja lyhyt, jotta ensipartio pystyisi hyödyntämään sitä vainajatehtävällä. Haastatteleamalla Hämeen poliisilaitoksella työskentelevää kuolemansyöntutkijaa pyrimme puolestaan tuomaan produktillemme lisää teoriapohjaa, sillä tarjolla olevista kirjallisista lähteistä emme saaneet riittävän kattavaa ja ajankohtaista materiaalia produktiamme varten.

Koulutusvideo on kohdennettu Hämeen poliisilaitoksen ja Poliisiammattikorkeakoulun käyttöön. Video ei siis ole julkisesti kaikkien käytössä, vaan ainoastaan kahdella edellä mainitulla. Kyseessä ei ole sallassa pidettävää materiaalia, mutta se ei ole kaikille nähtävissä opinnäytetyön kirjallisen osuuden liitteissä.

Tässä opinnäytetyön kirjallisessa osassa käymme ensin läpi tämän työn lähtökohdat ja tutkimusmenetelmät sekä tutustumme kuolemansyöntutkintaan ja sen keskeisempään lainsäädäntöön. Tämän jälkeen käymme läpi ulkoisentarkastuksen ja kuoleman jälkeiset merkit sekä haastattelussa esiin nousseet tärkeät asiat. Lopuksi käymme läpi itse koulutusvideon toteutuksen sekä tämän opinnäytetyön haasteet ja kehityskohteet.

2 AIHE JA MENETELMÄT

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka produktina on toteutettu koulutusvideo vainajan ulkoisesta tarkastuksesta. Halusimme videon sisältävän vainajan ulkoisen tarkastuksen perustasolla, sillä harjoittelussa tekemiemme havaintojen perusteella tarkastuksen toteuttamisessa on puutteita jo ihan tällä tasolla. Tämän takia rajasimme aiheen ulkopuolelle tilanteet, joissa on niin sanotusti epäluonnollinen kuolema, kuten rikos tai itsemurha. Eli käymme läpi vainajan ulkoisen tarkastuksen perusvaiheet, kuinka tarkastaa lautumat, kuolonkankeus, mätäneminen ja niin edelleen. Lisäksi tekemämme haastattelun perusteella päädyimme käsittelemään asioita, jotka ovat sidoksissa ulkoiseen tarkastukseen, kuten vainajan riisuminen.

Tarkoituksenamme ei ole tuottaa aiheeseen uutta tietoa, vaan pyrimme tukemaan laadullisen ulkoisen tarkastuksen toteutumista sekä näin sujuvoittaa kuolemansyöntutkintaa läpi koko prosessin. Lisäksi tämä opinnäytetyö ei ota kantaa Poliisihallituksen uuteen ohjeistukseen etsinnöistä ja sen liittymisestä kuolemansyöntutkintaan.

Kirjallisessa osiossa käymme läpi vainajan ulkoiseen tarkastukseen liittyvät käsitteet sekä haastatte- luissa ilmi tulleet seikat. Koulutusvideo on puolestaan pyritty toteuttamaan siten, että siinä käydään läpi ulkoisen tarkastuksen vaiheet niin, että sitä voitaisiin hyödyntää sekä poliisityössä että Poliisiammattikorkeakoulun kuolemansyöntutkinnan opetuksessa.

2.1 Aiempi tutkimus

Poliisin kuolemansyöntutkinnasta löytyy hyvin vähän kirjallisuutta. Keskiössä on Kimmo Kiiskin vuonna 2009 julkaisema *Poliisin rooli kuolemansyöntutkinnassa*. Muuten asiasta löytyy tietoa lähinnä kuolemaa käsittelevistä oikeuslääketieteen teoksista, kuten *Oikeuslääketiede* (Penttilä ym., 2000) ja *Kuoleman monet kasvot - Totuus oikeuslääkärin työstä* (Vala, 2022).

Kuolemansyöntutkinnasta on vuosien varrella tehty useampikin opinnäytetyö. Opinnäytetöissä on muun muassa tarkasteltu poliisin tuottamien kuolemansyöntutkintailmoitusten laatua (Gavrilov 2013),

kuolemansyyntutkintaan liittyviä ongelmakohtia (Rinne 2020) sekä poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä kuolemansyyn selvittämisessä esimerkiksi vanhustenhuollon näkökulmasta (Järvinen 2018). Lisäksi kuolemansyyntutkinnasta on tehty opinnäytetyönä verkkokurssi Poliisiammattikorkeakoulun Moodle-alustalle (Laakko 2022).

Myös vainajan ulkoisesta tarkastuksesta on aiemmin tehty jonkin verran opinnäytetöitä, kuten Mikko Kivistön 2020 tekemä opinnäytetyö *Vainajan ulkoisen tarkastuksen tekeminen - Poliisin tukidokumentti vainajan ulkoisen tarkastuksen tekemiseen*. Vaikka omassa opinnäytetyössä on yhtäläisyyksiä Kivistön opinnäytetyöhön, omamme toteuttaminen on oleellista, sillä ihmiset oppivat ja ymmärtävät asioita eri tavalla. Lisäksi tukidokumentti on hyvä niiden poliisien käyttöön, joille ulkoinen tarkastus on jo tuttu, mutta vaiheet eivät ole tuoreimmassa muistissa. Koulutusvideomme tarkoitus on olla apuna sekä poliiseille, joilla ulkoinen tarkastus on tuttua, että niille, jotka ovat tekemässä sitä ensimmäistä kertaa.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

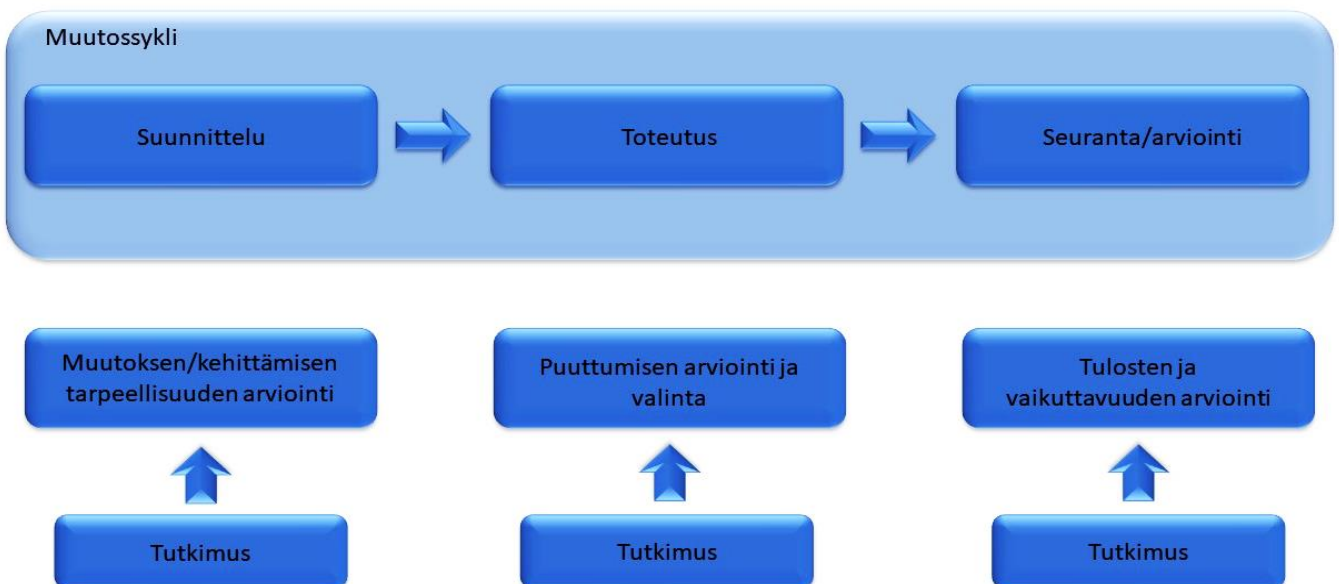
Opinnäytetyöt voidaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan: toiminnallisiin ja tutkimuksellisiin opinnäytetöihin. Tutkimukselliset opinnäytetyöt ovat usein joko kvalitatiivisia, eli laadullisia, tai kvantitatiivisia, eli määrällisiä. Niiden tavoitteena on ymmärtää tai yleistää ilmiöitä. Toiminnalliset opinnäytetyöt ovat puolestaan toiminta- tai kehittämistutkimuksia, joilla pyritään jonkin asian muutokseen, kehittämiseen tai parantamiseen. (Kananen 2012, 37.) Toiminta- ja kehittämistutkimuksen ero on hyvin pieni. Molemmat ovat luonteeltaan prosessimaisia. Toimintatutkimus tähtää muutokseen, jonka toimivuutta on testaamassa itse tutkija. Kehittämistutkimuksessa tuotetaan toimivia ratkaisuja, tuotteita, joiden toimivuutta itse tutkija ei välttämättä testaa. (Kananen 2012, 41–43.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on jonkin käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistämisen (Vilka & Airaksinen 2004, 9). Kyseessä on usein jonkinlainen produkti, kuten opas tai video. Tuotoksen rinnalle tehdään yleensä raportti, jossa kerrotaan, millainen prosessi on ollut ja millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päästy (Vilka & Airaksinen 2004, 65). Toiminnalliselle opinnäytetyölle on myös tyypillistä se, että produktilla on jokin toimeksiantaja. Kun työllä on toimeksiantaja, opinnäytetyön tekijä pääsee peilaamaan tietojaan ja taitojaan työelämään ja sen tarpeisiin vielä enemmän. Työelämän kautta saatu aihe tukee ammatillista kasvua. (Vilka & Airaksinen 2004, 17.) Toimeksiantajana voi olla esimerkiksi oman alan oppilaitos tai jokin yritys.

Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisessa lähdetään liikkeelle siitä, että valitaan ensin aihepiiri omalta ammattialalta, johon opinnäytetyö liittyy (Vilka & Airaksinen 2004, 23). Tämän jälkeen kartoitetaan tilannetta sen suhteen, että missä asiassa voisi olla kehitettävää. Tämä kehittämiskohde muodostuu ikään kuin perinteisen tutkimuksellisen opinnäytetyön tutkimusongelmaksi, jota työllä pyritään ratkaisemaan. (Kananen 2012, 21.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei siis esitellä tutkimuksellisen

työn tapaan tutkimuskysymyksiä, joihin haetaan vastauksia. Siinä pikemminkin esitellään ongelma, johon tarjotaan ratkaisu. Kehittämiskohteen lisäksi opinnäytetyölle valitaan jokin kohderyhmä, jonka käytettäväksi produkti on tarkoitettu (Vilkka & Airaksinen 2004, 38). Kohderyhmänä voi olla esimerkiksi, jokin oppilaitos tai työyhteisö.

Kun aihepiiri, tutkimusongelma ja kohderyhmä on valittu, voidaan siirtyä syvemmin suunnitteluun, toteuttamiseen sekä niin sanottujen tulosten seurantaan ja arviointiin. Toiminnallista opinnäytettä tehdään eräänlaisessa syklissä, missä edellä mainitut vaiheet vuorottelevat ja ne kytkeytyvät vaiheisiin, joissa on myös tutkimuksellisuutta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä pitää siis myös olla tutkimuksellisuutta, sillä ilman sitä, opinnäytetyö ei täytä ammattikorkeakoulujen töille säädettyä tieteellistä vaatimusta. (Kananen 2014, 55.) Toiminnallisen opinnäytetyön toteutussykliä voidaan siis kuvata seuraavalla kuviolla:

Kuvio 1. Toiminnallisen opinnäytetyön vaiheet ja samanaikaisesti toteutuvat tutkimukselliset vaiheet. (Kananen kuvion pohjalta. Kananen 2014, 55.)

Kuten mainittua, opinnäytetyössä pitäisi olla aina tutkimuksellinen ote, mikä voi luoda haasteita toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisessa (Kananen 2012, 20). Pelkkä produkti ei siis riitä opinnäytetyöksi, vaan työllä pitää olla myös selkeä tietoperusta ja teoreettinen viitekehys. Tämä tietoperusta osoittaa, että opinnäytteen tekijä osaa yhdistää ammatillisen teoria tietonsa käytäntöön (Vilkka & Airaksinen 2004, 42). Teoriapohjan ei kuitenkaan tarvitse pohjautua johonkin yksittäiseen teoriaan, vaan näkökulma työlle voidaan muodostaa jostain yksittäisestä käsitteestä ja sen määrittelystä (Vilkka & Airaksinen 2004, 43.)

Toiminnallisissa opinnäytetyöissä voidaan siis hyödyntää myös tutkimuksellisia menetelmiä. Tutkimuksellisilla menetelmillä pyritään saamaan tietoa tukemaan toiminnallisen opinnäytetyön lähtökohtia tai

lopputulosta. (Vilka & Airaksinen 2004, 61–62.) Esimerkiksi laadullisella tutkimuksella voidaan saada kirjoittamaton faktatietoa käsillä olevasta aiheesta. Laadullisella tutkimusmenetelmällä kerättyä aineistoa ei kuitenkaan toiminnallisissa opinnäytetöissä yleensä analysoida niin kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä, vaan sitä käytetään lähteenä. (Vilka & Airaksinen 2004, 63–64.) Tässä työssä on pyritty juuri siihen: haastatteluilla on haluttu saada lisää ajankohtaista faktatietoa kirjallisten lähteiden rinnalle.

2.3 Kvalitatiivinen opinnäytetyö

Tutkimukselliset opinnäytetyöt ovat yleensä kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimuksia, kuten jo aiemmin todettiin. Kvantitatiivisella tutkimuksella, eli määrällisellä tutkimuksella, tarkoitetaan tutkimusmenetelmää, joka antaa yleisen kuvan mitattavissa olevien asioiden välisistä suhteista ja eroista (Vilka 2007, 13). Kvalitatiivisella tutkimuksella, eli laadullisella tutkimuksella, tarkoitetaan puolestaan mitä tahansa tutkimusta, jonka avulla pyritään saamaan tuloksia ilman tilastollisia menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on jonkin ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen sekä mielekkään tutkinnan antaminen. Kvalitatiivisen tutkimuksella pyritään myös ymmärtämään jotakin ilmiötä syvällisemmin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivinen tutkimus voidaan myös toteuttaa vapaammin, eikä siinä ole yhtä tarkkoja viitekehyksiä kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa (Kananen 2008, 24.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään luomaan uusia hypoteeseja tutkimuksen edetessä. Määrällisessä tutkimuksessa taas hypoteesit asetetaan jo tutkimuksen alussa ja niiden paikkaansa pitävyyttä testataan tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapausta, määrällisessä puolestaan tapausten joukkoa. Laadullisen tutkimuksen tulisi antaa uusi tapa ymmärtää jotakin yksittäistä ilmiötä ja siinä pyritään saamaan yhdestä havaintoyksiköstä mahdollisimman paljon. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan prosesseja, joita määrällisen tutkimuksen tutkimusmenetelmillä on käytännössä mahdotonta tutkia. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset näkevät ja kokevat reaali maailman. Tällaisessa tutkimuksessa tutkija on suoraan kontaktissa tutkittavaan, joko haastatteleamalla tai olemalla itse havainnoimassa tutkittavaa aihetta, tutkimus tehdään siis oikeassa kontekstissaan. Laadullinen tutkimus on usein kuvailevaa, jolloin tutkija on kiinnostunut prosesseista, merkityksistä ja ilmiön ymmärtämisestä, tekstien, sanojen ja kuvien avulla. (Kananen 2008, 25.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista tutkimusta teemahaastattelun muodossa. Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä yksinkertainen: tietoa etsitään esittämällä kysymyksiä liittyen käsillä olevaa aiheeseen ja saamalla vastauksia niihin. Teemahaastattelussa on puolestaan ennakkoon haastateltavan kanssa sovittu aihe, eli teema, mihin koko haastattelu perustuu. (Kananen 2008, 73.) Itse haastattelutilanne on keskusteluluonteinen hetki, jossa haastateltavan kanssa keskustellaan ennalta sovituista asioista. Puhuminen on vapaata, ja jos haastateltavia on enemmän kuin yksi, haastattelut

eivät noudata samaa kaavaa. Kaikkien kanssa ei käydä aiheita samassa laajuudessa läpi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastattelijalla ei siis tulisi olla ennalta laadittua kysymyslistaa, josta kaikki kysymykset käydään kaikkien kanssa läpi. Haastattelutilanteessa haastattelijalla voi kuitenkin olla listausta teemoista, joita käsitellä, apukysymyksiä tai vain avainsanoja, jotka auttavat keskustelun ylläpitoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

2.4 Koulutusvideo opinnäytetyönä

Videon käyttäminen opetuksessa ei ole uusi asia ja sitä on pyritty hyödyntämään aina sen hetkisen tarjonnan ja tekniikan mukaan. Nykyaikana, kun tekniikka on kehittynyt suuresti, videoiden käyttäminen opetuksessa on päivittäistä. Enää opiskelijoiden ei tarvitse kokoontua auditorioon tai television äärelle, vaan videon toistamiselle on olemassa paljon erilaisia laitteita. (Pirnes 2018, 22.)

Videoiden avulla saadaan uusia mahdollisuuksia perinteisen luennointiin perustuvan opetuksen rinnalle. Opetusmielessä videoiden tekeminen on opettavaista ja sen tekijä oppii samalla käsiteltävästä aiheesta ja valmis video voi toimia oppimateriaalina muille opiskelijoille. (Lautkankare 2014, 4.) Video on monipuolinen formaatti, joka voi auttaa kaikenlaisia oppijoita. Oppijat voidaan jaotella muun muassa aistiviin ja intuitiivisiin, visuaalisiin ja verbaalisiin oppijoihin. Aistivat oppijat oppivat aistien kautta tulevan informaation avulla, kuten näkemällä ja kokemalla. Intuitiiviset puolestaan oppivat reflektion kautta. Visuaaliset oppijat oppivat katsomalla, kun taas verbaaliset kuuntelemalla tai kirjottamalla. (Vainionpää 2006, 70–71.)

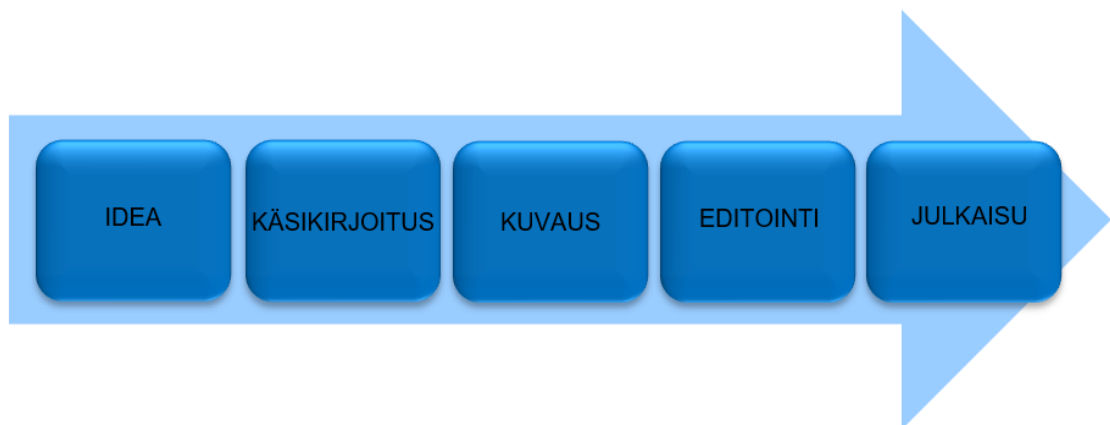
Opetusvideona eli koulutusvideona voi olla hyvin monenlaista videomateriaalia. Video voi olla lyhyt ohjevideo tai pitkä luentotallenne ja kaikkea siltä väliltä. Video mahdollistaa sen, että kyetään näkemään asioita, joita olisi muulla tavalla hankalaa tai jopa mahdotonta nähdä. Videot mahdollistavat myös sen, että kuva voidaan pysäyttää, katsoa hidastettuna tai kelata ja katsoa uudestaan. (Pirnes 2018, 24–25.) Eli jokainen katsoja voi itse määrittää, millaisella tahdilla sisäistää videon sisältöä. Koulutusvideolle on lähes mahdotonta antaa tarkkoja määritelmiä, joiden mukaan se tulisi tehdä (Pirnes 2018, 24–25). Niille on kuitenkin suosituksia, joita ovat muun muassa:

- Lyhyet videot koetaan mielenkiintoisemmiksi. Siksi ne kannattaisi pyrkiä tekemään alle 6 minuutin mittaisiksi
- Puhujan kasvojen näkyminen videolla olisi hyvä
- Videot, jotka toteutetaan aidossa ympäristössä, koetaan kiinnostavimmaksi kuin videot, jotka kuvataan studioympäristössä
- Puheen tulisi olla melko nopeaa ja innostunutta. (Pirnes 2018, 24–25.)

Koulutusvideon tekemisen voisi rinnastaa dokumenttielokuvan tekemiseen, sillä sen tavoitteena on tuottaa materiaalia, joka perustuu faktatietoon. Koulutusvideon suunnittelu ja toteutus tulisi tehdä huolella, jotta saataisiin sellaista materiaalia, joka soveltuu opetukseen. (Pirnes 2018, 24–25.) Itse

videon toteuttaminen on monivaiheinen prosessi ja sen tekemiseen kuuluu kolme vaihetta. Ensimmäinen vaihe on jokin idea tai visio ja toisessa vaiheessa tehdään käsikirjoitus, jossa kokonaisuus kootaan pienistä yksityiskohdista. Kolmannessa vaiheessa kuvataan video, jossa otosten ja editoinnin jälkeen muodostuu katsojalle näkyvä kokonaisuus. (Pirnes 2018, 25–26.)

Ennen videon kuvausta tulee aiheen siis olla valmiiksi suunniteltu ja käsikirjoitettu, jotta videosta saadaan selkeä ja ymmärrettävä. Etukäteissuunnittelussa kuvausryhmän tulisi prosessoida kuvattavaa ja esitettäväksi tulevaa aihetta mielessään, jotta se saataisiin työstettyä yhdessä haluttuun muotoon. Tämä työstö vaatii sen, että kokonaisuus pilkotaan osiin ja pyritään hahmottamaan oleelliset asiat kuten millaista viestiä tai tunnelmaa halutaan videon kautta välittää. Muutaman minuutin mittainen video on saattanut vaatia monien tuntien työajan kuvauksen suunnittelun, kuvauksen, videomateriaalin läpikäynnin, sen editoinnin ja kokonaisuuden yhteensovittamisen. (Lautkankare 2014, 4–5.)

Kuvio 2. Kaavio koulutusvideon tekemisen vaiheista (Pirnes 2018, 26)

3 LAINSÄÄDÄNTÖ

Kuolemansyyntutkinta, kuten kaikki poliisitoiminta, perustuu lakiin. Kuolemansyyntutkinnassa on kyse Poliisilain (PoL, 872/2011) 6 luvun 1 pykälän mukaisesta poliisitutkinnasta, jonka tutkinnan toimittamisesta on säädetty Laissa kuolemansyyn selvittämisestä (KSL, 459/1973). Tämän lisäksi kuolemansyyntutkinnassa toimii keskeisenä säädöksenä Asetus kuolemansyyn selvittämisestä (KSA, 948/1973). Näiden lakien lisäksi on laadittu muita ohjeistuksia tukemaan kuoleman toteamista sekä selvittämistä, kuten *Lääkintöhallituksen yleiskirje (1789/1982)* ja *Sosiaali- ja terveysministeriön asetus kuoleman toteamisesta (27/2004)*. Nämä lait ja ohjeet velvoittavat niin poliiseja kuin terveydenhuollon ammattilaisia, kun ollaan tekemisissä kuoleman ja kuolemansyyntutkinnan kanssa.

Poliisihallitus on myös laatinut ohjeen *Poliisitutkinta kuoleman johdosta (POL-2013-4591)*, jossa annetaan ohjeita sen suhteen, kuinka poliisin tulisi toimittaa kuolemansyyntutkinta. Ohje on kuitenkin vanhentunut eikä tätä opinnäytetyötä tehdessä ole tullut uutta ohjeistusta. Kuolemansyyntutkintaa siis

toimitetaan vanhan ohjeistuksen mukaisesti. Muutosta on kuitenkin tullut sen verran, että Poliisihallitus on julkaissut vuonna 2022 ohjeistuksen *Menettely muissa kuin rikosasioissa suoritettavissa etsinnöissä* (POL-2022-14981), jonka mukaan asunnossa suoritettuihin kuolemansyöntutkintoihin liittyvät toimenpiteet kuuluvat nykyisin paikan etsinnän ja kotietsinnän piiriin. Eli kun yksityisasuntoon mennään suorittamaan kuolemansyöntutkintaa, tulisi siitä tehdä kotietsintäpöytäkirja.

Lain kuolemansyön selvittämisestä 1 pykälässä todetaan, että kuolemasta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai poliisille. Asetuksessa kuolemansyön selvittämisestä 1 pykälässä puolestaan todetaan, että kuolemasta on ilmoitettava ensisijaisesti lääkärille, jonka hoidossa vainaja on ollut viimeisen sairautensa aikana taikka kuolinpaikan terveyskeskuksen lääkärille tai poliisille. Yleisesti ottaen, kun kuolema tapahtuu esimerkiksi sairaalassa tai vainaja on ollut palliatiivisessa hoidossa kotonaan, asiasta ei tulisi ilmoittaa poliisille.

Kuolemasta ilmoituksen jälkeen lääkärin tai poliisin tai molempien yhteistyössä, tulee selvittää kuoleman olosuhteet. Tässä vaiheessa on ratkaistava, suoritetaanko lääketieteellinen vai oikeustieteellinen kuolemansyöntutkinta. (Kiiski 2009, 15.) Eli onko asiassa syytä epäillä rikosta, tapaturmaa vai sairautta.

Lääketieteellisestä kuolemansyön selvittämisestä puhutaan tilanteissa, joissa kuoleman olosuhteet ovat olleet sellaiset, että poliisin tutkintaa ei vaadita (THL 2020). Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi, kun henkilö on kuollut sairauden vuoksi tai henkilö on kuollut sairaalassa. Näissä tilanteissa lääkärin tulee suorittaa viivytyksettä ulkotarkastus kuoleman toteamiseksi (KSA 3§). Lääketieteellinen kuolemansyön selvittäminen perustuu usein vainajasta oleviin potilastietoihin, lääkärin tutkimukseen tai lääketieteelliseen ruumiin avaukseen (THL 2020). Jos lääketieteellisessä kuolemansyön selvittämisessä kuitenkin ilmenee seikkoja, joiden vuoksi olisi syytä suorittaa poliisintutkintaa, on suorittavan lääkärin välittömästi kerrottava asiasta poliisille ja keskeytettävä kuolemansyön selvittäminen (KSA 6§).

Poliisin ollessa osana kuolemansyön selvittämistä, puhutaan puolestaan oikeuslääketieteellisestä kuolemansyön selvittämisestä, ja tällöin poliisi vastaa tutkinnasta (POL-2013-4591). Oikeuslääketieteellisessä kuolemansyön selvittämisessä poliisi suorittaa tutkintaa, lääkäri suorittaa ruumiin ulkotarkastuksen ja tarvittaessa oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen sekä siihen liittyvät lisätutkimukset (THL 2020). Ruumiinavauksen ja lisätutkimusten osalta poliisin tulee kääntyä pääasiassa asianomaisen terveyskeskuksen puoleen. Oikeuslääkärin tai muun oikeustieteellisiä ruumiinavauksia suorittamiseen hyväksytyin lääkärin tulee antaa virka-apua poliisintutkintaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, keskusrikospoliisin tai tuomioistuimen määräyksestä. (KSA 8§.)

Poliisin tulisi suorittaa tutkintaa kuolemansyön selvittämiseksi tilanteissa, joissa kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai vainaja ei ole ollut sairautensa vuoksi lääkärin hoidossa (KSL 7.1,1§). Ti-

lanteissa, joissa ei tiedetä vainajan sairaudesta, voi olla kyse siitä, että vainaja ei ole itse tiennyt sairastaneensa vakavaa tautia tai hän ei ole kertonut sairaudestaan kenellekään. Tilanteessa, jossa vainaja ei ole ollut hoidossa, voi olla kyse siitä, että vainaja on saattanut sairastaa vakavaa tautia, muttei ole mennyt sen takia hoitoon tai edellisestä hoitokerrasta on aikaa vähintään vuosi. (Kiiski 2009, 26.) Kyseessä on siis tilanteet, joissa ei voida olla varmoja siitä, että sairaus olisi aiheuttanut kuoleman, kun sairaudesta ei ole ollut edes tietoa.

Poliisi suorittaa tutkintaa kuolemansyyn selvittämiseksi myös tilanteissa, joissa kuoleman on aiheuttanut rikoksen, tapaturman, itsemurhan, myrkytyksen, ammattitaudin, hoitotoimenpiteen takia tai on syytä epäillä kuoleman johtuneen kyseisistä syistä. Lisäksi poliisin tulisi suorittaa tutkintaa tilanteissa, joissa kuolema on ollut muuten yllättävä. (KSL 7§.) Kuolemaa voidaan pitää yllättävänä esimerkiksi tilanteissa, joissa lääkäriellä on ollut tieto sairaudesta, mutta vainajan ei olisi pitänyt vielä kuolla sairauteensa (Kiiski 2009, 26).

Poliisiin tulee aloittaa kuolemansyyn selvittäminen välittömästi kuoleman tultua ilmi ja suorittaa se viipymättä. Kuoleman selvittämisen kannalta tarvittavat tiedot voidaan saada jo vainajan kuolin- tai löytöpaikalla suoritetuilla tutkimuksilla. (POL-2013-4591.) Tämän vuoksi ensipartion laadukas ja huolellinen toiminta paikan päällä on elintärkeää.

4 KUOLEMANSYINTUTKINTA

Henkilö voidaan todeta kuolleeksi sydämen pysähtyneenä, kun sekundääriset kuoleman merkit ovat havaittavissa, ruumis on tuhoutunut tai hengitys ja verenkierto ovat pysähtyneet (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus kuoleman toteutumisesta (27/2004) 3§). Kun henkilö on todettu kuolleeksi, tulee selvittää syy tämän kuolemalle. Kuolemansyyn selvittäminen on tärkeää oikeusturvan toteutumisen kannalta. On kaikkien etu, että kuolemantapaukset selvitetään aina kattavasti ja luotettavasti. (Kiiski 2009, 15.) Kuten lainsäädäntöä käsiteltäessä todettiin, kuolemansyy selvitetään kuolemansyyntutkinnassa, jonka voi suorittaa lääkäri tai poliisi.

Kuolemansyyntutkinnalla tarkoitetaan yksinkertaisuudessaan vainajan kuolemaan liittyvien seikkojen selvittämistä. Selvityksessä tulisi hankkia niitä tietoja, joiden perusteella voidaan todeta kuolema, arvioida sen ajankohta ja varmistaa vainajan henkilöllisyys. Lisäksi selvityksellä pitäisi saada käsitys kuolinhetkellä vallinneista olosuhteista ja kuolemaan liittyvistä seikoista sekä määrittää kuolemansyy ja -luokka. (POL-2013-4591.)

4.1 Primaariset- ja sekundaariset kuolemanmerkit

Kuolemaa voidaan todeta joko primaaristen tai sekundaaristen kuolemanmerkkien perusteella. Primaaristen kuolemanmerkkien perusteella kuoleman voi todeta vain lääkäri. Poliisi voi puolestaan to-

deta kuoleman sekundaaristen kuolemanmerkkien perusteella. Tämä tietenkin tarkoittaa sitä, että poliisin tulisi osata tunnistaa sekundaariset kuolemanmerkit. Poliisin pitäisi siis osata tehdä havaintoja kuolemanmerkeistä ja tulkita niitä oikein. (Kiiski 2009, 31.)

Primaarisia, eli ensisijaisia, kuolemanmerkkejä ovat hengityksen loppuminen, sydämen toiminnan lakkaaminen, kudossjätteiden heikkeneminen, lihaksiston veltostuminen ja tunnottomuus sekä heijasteiden sammuminen (Kiiski 2009, 32). Näiden perusteella vain lääkäri voi siis todeta kuoleman, mutta silloinkin kaikkien edellä mainittujen tulisi täytyä. Primaaristen kuolemanmerkkien vallitessa niin sattuneiden maalikoiden tulisi pyrkiä elvyttämään uhria, kunnes lääkäri antaa luvan elvytyksen lopettamiseen.

Sekundaarisilla, eli toissijaisilla, kuolemanmerkeillä tarkoitetaan kuoleman takia vainajan kehossa tapahtuneita muutoksia. Näitä ovat lautumat, kuolonkankeus, jäähtyminen, kuivuminen, ruumisvaha, mätäneminen ja hajoaminen sekä hyönteisten ja eläinten aiheuttamat kuolemanjälkeiset muutokset. (Kiiski 2009, 33.) Millaisia sekundaariset kuolemanmerkit ovat ja mitä niistä tulisi havainnoida, käydään tarkemmin läpi seuraavassa luvussa.

4.2 Ulkoinen tarkastus

Sekundaaristen kuolemanmerkkien toteamiseksi, poliisin täytyy tehdä vainajalle ulkoinen tarkastus. Vainajan ulkoisen tarkastuksen tavoitteena on tarkastaa ja dokumentoida vainajasta tehtävät havainnot ja ruumiissa tapahtuvat muutokset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ulkoinen tarkastus auttaa kuolinajan tarkassa määrittämisessä sekä mahdollistaa tutkinnan nopean käynnistämisen tapauksissa, jossa ulkoisen tarkastuksen perusteella on syytä epäillä rikosta. (POL-2013-4591.)

Poliisin suorittaman kuolemansyyntutkinnan yhteydessä, poliisin tulee siis tehdä vainajalle ulkoinen tarkastus. Huolellinen ulkoinen tarkastus edellyttää käytännössä vainajan riisumista jo tapahtumapaikalla. Tapahtumapaikalla tulee lisäksi suorittaa vainajaan kohdistuva tekninen tutkinta sekä paikkatutkinta tarvittavassa laajuudessa. Poliisin tulee myös huolehtia vainajan omaisuuden haltuun ottamisesta ja kirjaamisesta. (POL-2013-4591.)

Joissain tilanteissa vainajan riisuminen ja ulkoisen tarkastuksen suorittaminen ei ole mahdollista tapahtumapaikalla. Tällainen tilanne voisi olla muun muassa sellainen, että henkilö on menehtynyt julkisella paikalla, joten hänet tulee siirtää mahdollisimman pikaisesti pois. Toinen tilanne voisi olla palovainaja, jonka vaatteet ovat palaneet ihoon kiinni, eikä riisuminen ole tämän vuoksi mahdollista. Tällaisissa tilanteissa ulkoinen tarkastus voidaan suorittaa esimerkiksi sairaalassa. (Niskanen 2022, 12.) Vainajan ulkoisessa tarkastuksessa tulee riisumisen jälkeen tarkastaa vainajan sekundaariset kuolemanmerkit. Poliisin tulee siis tuntea sekundaariset kuolemanmerkit ja tietää, miten ne kehittyvät, ja kuinka niitä tulkitaan. Lisäksi poliisin tulisi myös osata tulkita niitä oikein. (Kiiski 2009, 33.)

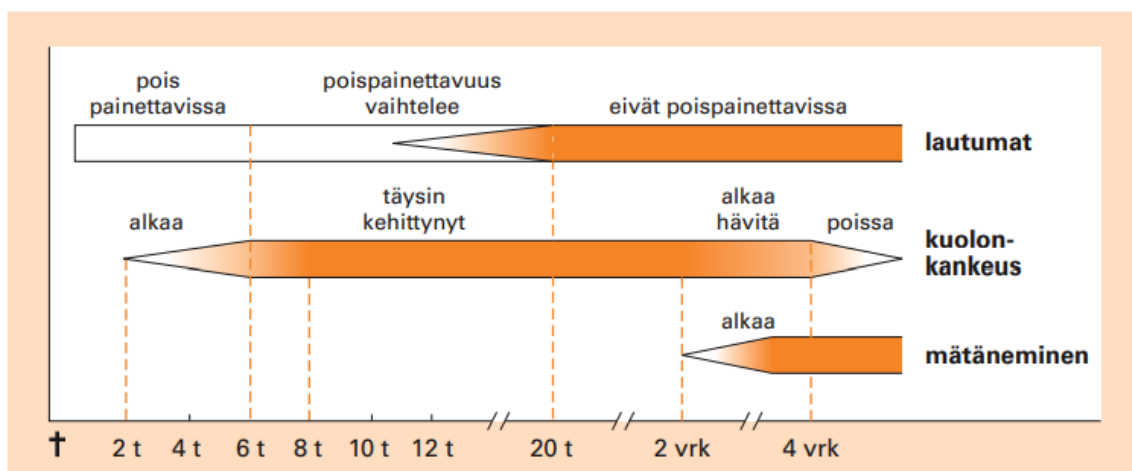
Sekundaarisia kuolemanmerkkejä ovat:

- lautumat
- kuolonkankeus
- jäähtyminen
- kuivuminen/muumioituminen
- mätäneminen ja hajoaminen
- ruumisvaha
- hyönteisten ja eläinten aiheuttamat kuolemanjälkeiset muutokset.

Näitä sekundaarisia kuolemanmerkkejä käydään tarkemmin läpi seuraavassa luvussa.

4.3 Kuolemanjälkeiset muutokset

Sekundaariset kuolemanmerkit ovat siis vainajassa tapahtuvia kuolemanjälkeisiä muutoksia. Ihmisen kuollessa tämän verenkierto sekä hengitys lakkaa. Täten kudosten jäädessä ilman happea niiden aineenvaihdunta loppuu nopeasti. Elävässä ihmisessä aineenvaihdunta ylläpitää järjestystä ja tämän järjestyksen häviäminen saa aikaan useita ulospäin näkyviä muutoksia. Esimerkiksi vainajan suusta tai nenästä vuotaa yleensä punertavaa tai kellertävää nestettä. Tämä johtuu limakalvojen lisääntyneestä läpäisevyydestä, jonka seurauksena nesteet pääsevät vuotamaan ulospäin. Neste voi olla niin punaista, että se näyttää erehdyttävästi vereltä. Vainajien suusta voi toki joskus vuotaa myös verta, mutta useimmiten valuva punainen neste on kudostenestettä. Kudostenesteen valuminen suusta tai nenästä on normaali kuolemanjälkeinen ilmiö, eikä sen perusteella voida tehdä johtopäätöksiä. (Vala 2022, 76.) Kuolemanjälkeisistä muutoksista ehkä selkeimmät ovat lautumat, kuolonkankeus ja mätäneminen. Näiden kuolemanjälkeisten muutosten aikaväli suhteessa toisiinsa usein verrataan toisiinsa vainajan kuolinaikaa määritettäessä. Näiden muutosten aikaväliä suhteessa toisiinsa on kuvattu seuraavalla kaaviolla:

Kuvio 3. Kuolemanjälkeisten muutosten kehittyminen ja kehityssuhteet (Kiiski 2009, 38).

4.3.1 Lautumat

Vainajan iho on useimmiten kalpeampi kuin elävän, koska iholla ei enää ole normaaliin elämiseen liittyvää punoitusta. Verenkierron loppuessa verisuonissa veri alkaa käyttäytyä samalla tavoin kuin mikä tahansa muu neste, ja se valuu painovoiman vaikutuksesta alaspäin. Tämän seurauksena alaspäin oleville ihon pinnoille tulee punaviolettia väriä, josta käytetään nimitystä lautumat. Lautumia ei kuitenkaan synny ihon pinnoille, jotka ovat alustaa vasten, sillä paine estää veren valumisen näihin kohtiin. (Vala 2022, 77.) Esimerkiksi ihmisen kuollessa selälleen, syntyy lautumia selkään, sekä raajojen takapinnoille, mutta paineen vaikutuksesta lautumia ei pääse syntymään lapaluiden ja pakaroiden alueelle. Mikäli ihminen on vuotanut runsaasti verta juuri ennen kuolemaansa, ovat lautumat normaalia haaleampia ja äärimmäisessä tapauksessa niitä ei erota juuri laisinkaan. Mikäli ihminen kuolee asentoon, jossa kasvoihin pääsee muodostumaan lautumia, saa tämä kasvot turpoamaan ja värjäytymään voimakkaan violeteiksi kasvojen ohuen ihon vuoksi. (Vala 2022, 77.)

Ensimmäisinä tunteina kuolemasta lautumat kehittyvät ja ovat pois painettavissa. Tällöin lautumaa painettaessa iho muuttuu normaalin kalpean väriseksi painalluskohdasta. Tänä aikana lautumat voivat myös vaihtaa paikkaa. (Vala 2022, 77.) Mikäli ihminen kuolee vatsalleen ja hänet käännetään selälleen saattaa lautumia olla kehon molemmilla puolilla. Usean tunnin kuluttua kuolemasta lautumat eivät ole enää pois painettavissa eivätkä ne vaihda enää paikkaa. Lautumien perusteella ei kuitenkaan voida kovin tarkkaa kuolinajan määrittystä tehdä, sillä niiden käytöksellä on suurta yksilöllistä vaihtelua. (Vala 2022, 77.)

4.3.2 Kuolonkankeus

Välittömästi ihmisen kuoleman jälkeen kaikki lihakset rentoutuvat. Jos ihminen kuolisi seisaaltaan, hän kaatuisi välittömästi maahan lihasten veltostumisen seurauksena. Lihas koostuu lihassoluista, joiden hienorakenteen pienimmässä yksikössä on kahta proteiinia: aktiinia ja myosiinia. Lihaksen supistuessa näiden proteiinien väliset sidokset vetävät ne toistensa lomaan. Näiden sidosten irtoaminen vaatii energiaa, jota elimistö ei kuoleman jälkeen enää tuota. Tämän takia kyseiset proteiinit eivät pääse enää irtoamaan toisistaan, ja lihas pysyy jäykistyneenä. (Vala 2022, 78.)

Kuolonkankeus alkaa pienistä lihaksista, kuten sormista ja leuasta, ja etenee suurin lihaksiin. Kuolonkankeus alkaa huoneenlämmössä noin puolentunnin tai tunnin kuluessa. Kaikki lihakset ovat jäykistyneet 12 tunnin kuluttua. Tämän jälkeen proteiinien liitokset irtoavat toisistaan kudosten kuolemisen vuoksi, joka aiheuttaa lihasten täyden veltostumisen. (Vala 2022, 78.) Mikäli kuolonkankeus murretaan, kun kuolemasta on kulunut 5–8 tuntia, palaa se yhtä voimakkaasti takaisin. Huoneenlämmössä vainajan lihakset alkavat veltostua 2–3 vuorokauden kuluessa kuolonkankeuden lauetessa ja kuolonkankeus on täysin kadonnut 3–4 vuorokaudessa. (Penttilä ym. 2000, 109.)

Kuolonkankeuden muodostumisessa on paljon yksilöllistä vaihtelua, mitä pienemmät lihakset, sitä nopeammin kuolonkankeus syntyy. Myös ympäristön lämpötilalla on vaikutusta kuolonkankeuden syntyyn, lämpimässä kuolonkankeus muodostuu nopeammin kuin kylmässä. Pakkasessa kuolonkankeutta ei tule ollenkaan, vaan vainaja jäätyy ja kuolonkankeus muodostuu vasta, kun vainaja tuodaan lämpimään. (Vala 2022, 78.)

Äärimmäisessä tilanteessa kuolonkankeus voi muodostua välittömästi kuoleman jälkeen. Näin tapahtuu silloin kun kaikki elimistön energia on käytetty loppuun juuri ennen kuolemaa. Tämä voi ilmetä muun muassa huumeiden käyttäjällä, jolla on lisäksi vaikea levottomuutta aiheuttava mielenterveysongelma. Tällöin ihminen liikkuu jatkuvasti lepäämättä ja jatkaa tätä niin kauan kunnes kuolee. Kuollessaan kesken liikkeen henkilö jää niille sijoilleen ja lopputuloksena on heti jäykkä vainaja, joka jää kuoltuaan seisomaan tai istumaan siihen asentoon, johon eläessään jäi. (Vala 2022, 78.)

4.3.3 Jäähtyminen

Kuoleman jälkeen elimistö ei tuota enää energiaa, joten ruumiinlämmön ylläpitäminen ei ole enää mahdollista. Vainajan ruumiinlämpö alkaa laskea kuoleman jälkeen, kunnes se on sama kuin ympäristön. Ihminen on melko kookas kappale, joten lämpötila laskee hitaasti ja lämpötilan lasku riippuu vainajan ja ympäristön välisestä erosta. Myös vainajan koko vaikuttaa lämpötilan laskuun, pienen vainajan ruumiinlämpö laskee nopeammin kuin ison. (Vala 2022, 79.)

Vainajan kuolinaikaa voidaan arvioida vertaamalla vainajan lämpötilaa ympäristön lämpötilaan. Tällöin vainajan lämpötila on mitattava peräsuolesta, jotta arviointi pystytään tekemään. Mikäli vainajan lämpötila mitataan korvasta, kuten elävältä, on mittaus hyödytön, sillä sitä ei voida käyttää kuolinajan arvioimiseen. Kuolinajan arvioimiseen käytetään saksalaisen oikeuslääkäri Claus Henssgen kehittämää Henssngen nomogrammia. Tämä Henssngen nomogrammi on taulukko, jonka käyttämiseksi pitää tietää vainajan lämpötila, ympäristön lämpötila, sekä vainajan paino. Lisäksi tulee ottaa huomioon vainajan vaatetus sekä ympäristön olosuhteet. Henssngen nomogrammillla saadaan siis karkea arvio kuolinajasta, mutta tarkkaa arviota kuolinajasta on mahdotonta saada. Mitä nopeammin vainaja löydetään, sitä parempi arvio kuolinajasta saadaan, mutta parhaimmillaankin saadaan ainoastaan usean tunnin pituinen aikaväli. (Vala 2022, 79.)

4.3.4 Mätäneminen ja hajoaminen

Ajan kuluessa ruumis alkaa hajota, ja tästä ensimmäinen näkyvä muutos on oikealle alavatsalle ilmestyvä vihreä läikkä. Tässä kohtaa ihmisen paksusuoli on lähimpänä ihon pintaa ja vihreä väri johdetaan paksusuolesta olevien bakteerien toiminnasta niiden hajottaessa kudoksia. Elävällä ihmisellä suoliston bakteerit hajottavat ravintoa, mutta vainajalla bakteerit alkavat hajottaa kaikkea ympärillään. Vihreää väriä voi ilmestyä muuallekin kuin alavatsalle. Vaikka vihreä väri on tavallisin hajoamisen

väri, voi iho ajan kuluessa muuttua myös punaiseksi, ruskeaksi, keltaiseksi tai mustaksi. (Vala 2022, 80.)

Ajan kuluessa ihon pintakerros hajoaa ja tällöin esimerkiksi tatuoinnit saattavat tulla todella kirkkaina näkyviin, jopa kirkkaammin kuin elinaikana. Pintakerroksen irrotessa ei ole enää mahdollista sanoa, minkä värinen iho oli alun perin. Tässä vaiheessa vainajasta nouseekin jo voimakas mätänemisen haju. Melko usein vainaja löydetään sisätiloista tässä vaiheessa voimakkaan hajun levitessä rappukäytävään, jolloin muut asukkaat huomaavat hajun. (Vala 2022, 80.)

Vainajassa eri elimet hajoavat eri tahtiin. Esimerkiksi suolistossa on paljon bakteereja, joten suolisto alkaa vihertää melko pian. Tämän jälkeen muut elimet alkavat vihertää ja pehmentyä ja sisäelimissä väri voi olla muutakin kuin vihreää: se voi olla harmaata, tummanpunaista tai vihreää. Aivot pehmenevät ja hajoavat vasta, kun vainaja on ulkoapäin selvästi muuttunut. (Vala 2022, 81.)

Elimistössä oleva rasva muuttuu pikkuhiljaa juoksevaksi ja öljymaiseksi ja lattialle valuessaan on todella liukasta, joka voi aiheuttaa pahimmassa tapauksessa työtaturman. Mikäli vainaja on asunnossa pidemmän aikaa ja rasva on päässyt valumaan lattialle voi se aiheuttaa suuriakin toimenpiteitä, nestettä pääsee valumaan huonekaluihin ja rakenteisiin. Pahanhajuisen nesteen poistaminen ei aina ole mahdollista tehokkaillakaan pesuaineilla, jolloin huonekaluja joudutaan hävittämään ja rakenteita purkamaan. (Vala 2022, 81.)

Kuoleman jälkeisten muutosten edetessä erittäin pitkälle, saattaa vainajasta vammojen toteaminen olla haastavaa. Kirjava ja hajoava pintakerros peittää hyvin haavat, mustelmat ja muut vammat. (Vala 2022, 80.) Monet vammat, esimerkiksi teräseen aiheuttama vamma erottuu hyvin kuitenkin rintakehän sisäpinnalta. Vedessä olleessa taas vainajassa ei välttämättä ole kovinkaan paljon kuolemanjälkeisiä merkkejä, sillä vedessä kuoleman jälkeiset muutokset hidastuvat ja vainaja säilyy paremmin kuin maan pinnalla. Kuolemanjälkeiset muutokset kuitenkin etenevät nopeasti, kun vainaja nostetaan vedestä. (Vala 2022, 81.)

4.3.5 Kuivuminen/muumioituminen

Jotkut vainajat muumioituvat mätänemisen sijasta. Tähän tarvitaan täsmälleen oikeat olosuhteet. Luonnossa tulee olla joko todella kuiva ja kuuma ilmasto tai todella kuiva ja kylmä ilmasto. Oleellista on, että paikka on sellainen, jossa bakteerit eivät viihdy. Myös hapettomassa ja happamassa ympäristössä vainaja voi muumioitua, tällaista on esimerkiksi suomaasto. Joskus kuitenkin tavallisessa kerrostaloasunnossa sattuu olemaan sellaiset olosuhteet, että muumioituminen on mahdollista, mikäli siellä on sopivan viileää ja hyvä tuuletus. Muumioituminen on yleisempää hoikilla vainajilla, sillä tällöin öljyntyvä rasva ei estä muumioitumista. Suomen olosuhteissa tarvitaan runsaasti aikaa, ainakin useista kuukausista vuoteen. Muumioituneen vainajan iho on kuiva, ruskea ja kova. Tällainen vainaja

ei haise tavalliselta vainajalta, vaan enemmänkin ummehtuneelta, jonka vuoksi vainajaa ei välttämättä löydetä nopeasti, sillä naapurit eivät havahdu pahaan hajuun. Muutaman viikon kuolleina olleita vainajia löydetään useasti, mutta muumioituneet vainajat ovat harvinaisempia. (Vala 2022, 81.)

4.3.6 Ruumisvaha

Vainajalle voi kosteissa olosuhteissa muodostua ruumisvahaa, jolloin ihonalainen rasvakudoksen pinta muuttuu vahamaiseksi. Ruumisvahaa esiintyy runsaasti rasvaa sisältävissä kudoksissa etenkin lihavilla vainajilla, jotka ovat olleet 2–3 kuukautta kylmässä vedessä tai muuten kosteassa paikassa. Ruumisvahan muodostuminen estää mätänemisen, jolloin vainaja voi säilyä hyvässäkin kunnossa vuosikausien ajan. (Penttilä ym. 2000, 112.)

4.3.7 Hyönteisten ja eläinten aiheuttamat kuolemanjälkeiset muutokset

Lisäksi kuolemanjälkeisiä muutoksia saattaa olla hyönteisten ja eläinten aiheuttamat muutokset. Lämpimänä vuodenaikana vainajaan ilmestyy nopeasti kärpäsen munia ja munista kärpäsen toukkia. Toukat kasvavat ja syövät nopeasti, ja mitä lämpimämpää on, sitä nopeammin ne kasvavat. Helteisinä kesäpäivinä toukkia voi olla jopa sadoittain. Kärpäset munivat yleensä munansa ruumiinaukkoihin, kuten sieraimiin, silmiin ja suuhun, jolloin toukilla on heti syötävää. Kärpäset munivat myös haavoihin, joten mikäli vainajassa on epätavallisessa kohdassa paljon toukkia, voidaan olettaa, että kyseisessä kohdassa on haava. Toukkia on myös yleensä vainajan sisällä henkitorvessa, keuhkoputkissa ja joskus syvemmälläkin onteloissa. (Vala 2022, 81.)

Toisinaan vainajassa saattaa olla jälkiä myös isommista eläimistä kuten erilaisista jyrsijöistä. Jyrsijät nakertavat vainajan pehmytosia. Ne saattavat syödä käsien ja jalkaterien pienet luut paljaksi sekä syödä kokonaan vatsan alueen elimet ja pehmytkudokset. Tämän jälkeen ne saattavat rakentaa pesän vainajan rintaonteloon. (Vala 2022, 81.)

5 HAASTATTELU

Haastattelun tarkoituksena oli saada tietoa, kuinka laadukkaasti vainajatehtävälle menevät partiot suorittavat ulkoisia tarkastuksia Hämeen poliisilaitoksen alueella sekä ylipäätänsä selvittävät kuolemansyyntutkinnan kannalta oleellisia asioita. Tarkoitus oli myös saada selvyyttä siihen, mitkä asiat toteutuvat hyvin ja mitkä puolestaan tarvitsisivat parannusta ulkoisen tarkastuksen suorittamisessa. Lisäksi halusimme tietää, mitä ulkoisen tarkastuksen osa-alueita meidän tulisi videollamme erityisesti painottaa.

5.1 Haastateltavat

Haastattelimme opinnäytetyötä varten Hämeen poliisilaitoksella kuolemansyyntutkintaan erikoistunut vanhemmaa rikoskonstaapelia (haastateltava 1). Hän on toiminut kuolemansyyntutkinnan parissa 10 vuotta. Hänen työkuvaansa kuuluu kaikki kuolemansyyntutkintaan liittyvät osa-alueet, jotka tapahtuvat ensipartioiden suorittaman ulkoisen tarkastuksen ja ilmoituksen kirjauksen jälkeen. Lisäksi haastatteluun osallistui Hämeen poliisilaitoksella väkivaltarikosten parissa työskentelevä rikosylikonstaapeli (haastateltava 2). Hän on työskennellyt puolestaan 10 vuotta kuolemansyyntutkinnan sekä väkivaltarikosten parissa.

Vaikka tarkoituksenamme oli pitäytyä tässä opinnäytetyössä lähinnä luonnollisissa kuolemissa, oli hyvä saada myös näkemystä asiaan henkirikosten näkökulmasta, sillä ulkoista tarkastusta tehdessä on aina hyvä pitää mielessä rikoksen mahdollisuus. Hyvinkin luonnolliselta näyttävä kuolema voi äkkiä muuttua henkirikostutkinnaksi, kun huolellisesti suoritetun ulkoisen tarkastuksen yhteydessä tehdään havainto jostain niin sanotusti normaalista poikkeavasta.

Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna niin, että molemmat haastateltavat olivat samaan aikaan paikalla. Haastattelu oli vapaamuotoista keskustelua, jota käytiin valmiiksi laadittujen teemakysymysten avulla. Kysymykset ovat nähtävillä liitteessä 1. Kysymykset toimitettiin haastateltaville ennen haastattelua, jotta he saivat valmistautua niiden avulla haastatteluun. Haastattelun aikana toinen meistä esitti tarvittaessa kysymyksiä ja toinen kirjasi ylös pääpointteja, joita käsitelimme seuraavissa luvuissa.

5.2 Yleisesti kuolemansyyntutkinnasta

Kuolemansyyntutkinta on rikosta pois sulkevaa. Tämän takia kaikki toimenpiteet, mitä partio tekee vainajatehtävällä, tulisi tehdä niin, että voidaan varmistua siitä, että rikosta ei ole tapahtunut. (Haastateltava 1.) Kuitenkin jos ilmenee jotain rikokseen liittyvää, esimerkiksi vainajalla on kaulassa kuristusjälkiä, tulisi kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät toimenpiteet lopettaa heti ja ottaa yhteyttä tekniikkaan ja tutkintaan. Tämän jälkeen paikka pitää eristää ja varmistaa, ettei kukaan pääse sotkemaan mahdollisia näytteitä. (Haastateltava 2.)

Molemmat haastateltavat nostivat kuolemansyyntutkinnan kannalta tärkeäksi kattavan dokumentoinnin sekä kirjaamisen. Haastateltavan 1 mukaan dokumentoinnissa ja kirjauksissa on valtavasti eroja. Hän toi esimerkkinä esiin kaksi hyvin samantapaista kuolemantapausta. Ensimmäisessä vainaja sekä asunto oli kattavasti kuvattu, vainaja oli riisuttu ja kirjauksetkin oli tehty kattavasti ja huolella. Toisessa puolestaan oli otettu pari kuvaa vainajasta, vainajaa ei ollut riisuttu ja kirjauksetkin olivat puutteellisia.

Haastateltava 2 nosti puolestaan esiin, että vainajan kuvaamisen lisäksi on todella tärkeää tutkia koko asunto ja tarkastella sen yleiskuntoa. Onko asunnossa paljon lääkkeitä, millaisia lääkkeitä? Onko alkoholinpulloja? Onko eteisessä paljon postia? Millä päiväyksillä jääkaapissa olevat ruoat ovat? Mitä

merkintöjä kalenterissa on? Nämä kaikki antavat osviittaa siitä, millaisissa olosuhteissa vainaja on kuollut sekä millaisella aika välillä. Haastateltavan 1 mielestä olisi myös tärkeää jututtaa mahdollisesti paikalla olevia omaisia. Olisi hyvä selvittää, oliko vainajalla jotain perussairauksia tai runsasta alkoholin käyttöä, joka olisi saattanut vaikuttaa kuolemaan. Vaikka tällaisten asioiden kysyminen saattaa tilanteessa tuntua väärältä, niiden esittäminen on taas kuolemansyyn selvittämisen kannalta tärkeää.

Haastateltavien mielestä olisi myös tärkeää, että poliisipartio pyrkisi selvittämään vainajan henkilöllisyyden jo heti vainajan löytöpaikalla. Jos paikalta löytyy esimerkiksi jonkin näköinen henkilöllisyystodistus, tulisi partion jo siinä varmistaa, että löytynyt henkilö on sama kuin todistuksessa.

5.3 Ulkoinen tarkastus

Haastattelussa puhuttiin siitä, kuinka ulkoisessa tarkastuksessa vainajasta on syytä tarkastella kaikkia kuolemanjälkeisiä muutoksia. Kuolemanjälkeisten muutosten avulla voidaan määrittää vainajan kuolin aikaa suhteellisen luotettavasti. Haastattelussa kuitenkin nousi esiin asioita, joihin olisi erityisesti syytä kiinnittää huomiota. Niitä käsitellään seuraavaksi.

5.3.1 Vainajan riisuminen

Vainajan ulkoisesta tarkastuksesta puhuttaessa vainajan riisuminen nousi tärkeäksi osa-alueeksi. Haastateltavan 1 mukaan ulkoista tarkastusta ei voi millään suorittaa kattavasti ja luotettavasti, jos riisumista ei ole tehty. Ilman riisumista ei voida, esimerkiksi tehdä kattavaa havainnointia lautumista. Haastateltavan 1 mukaan riisuminen jätetään usein tekemättä luultavasti siksi, että sitä pidetään liian tungettelevana. Esimerkiksi, jos asunnossa on omaisia, koetaan jotenkin vääräksi riisua vainaja omaisten edessä. Vainajan riisuminen onkin haastateltavan 1 mielestä yksi suurimpia puutteita ulkoisessa tarkastuksessa. Haastateltava 2 kokee myös vainajan riisumattomuuden ongelmaksi. Vainajan riisumatta jättämisestä voi esimerkiksi aiheutua se, että jotkin väkivallanmerkit jäävät huomaamatta. Tällöin ne saatetaan huomata vasta obduktiossa, jolloin rikostutkinnan kannalta ollaan jo myöhässä.

Haastateltava 1 toi myös esiin, että vainaja on riisuttava siitä huolimatta kenelle tehtävä kenenkin mielestä kuuluisi. Poliisin kuitenkin kuuluu huolehtia vainaja yllä olevasta omaisuudesta sekä sen palautumisesta omaisille. Lisäksi poliisin kuuluu huolehtia siitä, että obduktio-osastolle ja ruumishuoneelle ei päädy mitään ylimääräistä, joten on luontevaa, että poliisi hoitaa riisumisen. Varsinkin kun se helpottaa myös ulkoisen tarkastuksen tekemistä sekä koko kuolemansyynselvittämisprosessia. Haastateltava 1 kertoi, että poliisi on jopa saanut hieman palautetta siitä, että vainajien mukana kulkeutuu obduktio-osastoille ja ruumishuoneille vainajien omaisuutta, joka sinne ei kuulu. Tästä taas saattaa seurata erityinen ongelma, kun omaiset alkavat kyselemään omaisuuden perään.

Riisuminen ei kuitenkaan ole aina pakollista eikä sitä voida aina tehdä juuri siinä paikalla. Haastateltavan 1 mukaan riisumisen voi jättää silloin väliin, kun vainaja on niin mädäntänyt, että vainajan osia lähtisi riisumisessa mukana. Lisäksi, jos vainaja on julkisella paikalla, on syytä suorittaa riisuminen

vasta ruumishuoneella tai obduktiossa. Haastateltava 1 kuitenkin painottaa, että poliisipartion on syytä mennä itse paikalle suorittamaan ulkoinen tarkastus niin kuin muutoinkin.

5.3.2 Lautumien vastaavuus

Haastateltavan 1 mukaan lautumia tulisi tarkastella huolella. Hänen mukaansa poliisipartiot kirjaavat liian usein ilmoituksiin, että lautumat vastaavat löytöasentoa, vaikkei asiaa ole oikeasti tarkastettu. Usein tällaiset asiat paljastuvat partion ottamista kuvista. Hänen mukaansa myöskään pelkkä löytöasennon vastaavuuden toteaminen ei ole riittävää. Lautumista tulisi tarkastaa myös pois painettavuus. Haastateltavan 2 mukaan myös lautuman värityksen huomioiminen olisi tärkeää. Esimerkiksi jos lautumat ovat enemmän helakan punaisia, voidaan epäillä häämyrkytystä.

Haastateltavan 1 mukaan myös dokumentoinnissa on hyvä tuoda lautumien sijainnit ja pois painettavuus esiin. Hänen mukaansa osa partioista toteuttaakin tämän hyvin. Partiot painavat lautumaa sormella ja ottavat siitä kuvat ennen ja jälkeen painalluksen.

5.3.3 Vammat

Haastateltava 2 toi erityisesti esiin, että ulkoista tarkastusta tehdessä tulisi kuoleman jälkeisten muutosten lisäksi tarkastella myös vainajan vammoja, sillä näin saadaan suljettua rikoksen mahdollisuutta pois. On esimerkiksi syytä tarkastaa kallon alue ihan käsin tunnustelemalla, ettei päässä ole mitään lyöntivammoja, joita ei huomaa vain päätä katsomalla. Lisäksi on syytä tarkastaa silmät, sillä jos verkkokalvoilla näkyy pistemäisiä jälkiä, voidaan olettaa, että vainajaa on saatettu kuristaa. Haastateltava 1 nosti esiin puolestaan vainajan riisumisen merkityksen jo ihan tältäkin kannalta. Erilaiset ruhjeet ja mustelmat eivät näy vaatteiden läpi, joten tässäkin mielessä vainaja on syytä riisua.

5.3.4 Videolla huomioitavat asiat

Haastateltavan 2 mielestä koulutusvideomme tulisi lähteä liikkeelle siitä, että vainaja jollain tavalla todetaan kuolleeksi. Hänen mukaansa joillekin 39-tehtäville, eli muuhun yksilön suojaan kohdistuva tehtäville, on lähdetty liian suurella olettamuksella vainajasta, jolloin hautausurakoitsijaa on kutsuttu jo ennakoon paikalle. Sitten onkin selvinnyt, että henkilö ei olekaan ollut kuollut. Tai nähdään joku maakaamassa asunnossa liikkumattomana ja tehdään heti päätös, että henkilö on kuollut, kun omaisetkaan eivät ole saaneet viikkoihin yhteyttä.

Haastateltavan 1 mielestä koulutusvideollamme vainajaa pitäisi käsitellä rohkeasti. Liian moni aristelee vainajan koskemista. Lisäksi vainajan riisuminen pitäisi tuoda selkeästi ja kunnolla esiin. Lisäksi haastateltavan 1 mukaan vainajalta tulisi videolla ihan rohkeasti leikata vaatteet pois, jotta vainajan riisuminen tulisi selkeästi esiin. Molemmat haastateltavista olivat myös sitä mieltä, että dokumentointi pitäisi tuoda jotenkin videolla esiin, sillä molemmat ovat havainneet dokumentoinnissa paljon puutteita.

6 KOULUTUSVIDEON TOTEUTTAMINEN

Alkuperäinen ideamme oli toteuttaa video, jossa käytäisiin läpi ainoastaan vainajan ulkoinen tarkastus. Haastattelussa ilmenneiden asioiden valossa päätimme kuitenkin, että videolla käsiteltäisiin myös muita tähän liittyviä asioita, kuten dokumentointia ja vainajan riisumista.

Vainajana videolla esiintyy täysin vapaaehtoinen näyttelijä. Eettisistä syistä videolla ei riisuta henkilöä täysin eikä hänen kasvojaan näytetä. Tiettyjä vaiheita on myös samasta syystä jätetty pois, kuten lämpötilan mittaaminen peräaukosta. Tämä on myös tuotu videon alussa ilmi. Me toimimme puolestamme videolla suorittavana poliisin ensipartiona. Käytämme tästä eteenpäin näyttelijästämme termiä vainaja ja itsestämme termiä partio.

6.1 Koulutusvideon käsikirjoitus ja toteutus

Koulutusvideo kuvattiin Poliisiammattikorkeakoulun asuinrakennuksessa sijaitsevassa harjoituskäytössä olevassa huoneistossa. Halusimme toteuttaa videon aidonkaltaisessa tilassa, jotta vainajan liikkuttamiseen ja dokumentointiin liittyvät seikat, tulisivat paremmin esiin. Lisäksi oikeassa ympäristössä toteutetut koulutusvideot koetaan usein mielenkiintoisemmaksi kuin niin sanotussa studioympäristössä kuvattu. Kamera sijoitettiin huoneeseen siten, että videolla näkyy vainaja sekä molemmat partion jäsenet suorittamassa ulkoista tarkastusta. Maskeerasimme itse sekundaariset kuolemanmerkit vainajalle. Lähtötilanteessa vainaja on kaatuneena sänkyä vasten, josta partio siirtää tämän lattialle. Videolla ulkoisen tarkastuksen vaiheet käydään samassa järjestyksessä läpi kuin ne tulisi oikeallakin vainajatehtävällä tehdä.

Ensimmäisenä videolla tuodaan ilmi, että vainaja tulisi varmistaa kuolleeksi. Koska haastatteluissa oli ollut puhetta, että välillä tämäkin asia unohtuu, halusimme tuoda tämän videolla esiin. Seuraavaksi videolla tuodaan esiin yleiskuvien ottaminen vainajasta, jotta saadaan käsitys siitä, missä paikassa, asennossa ja tilassa vainaja on paikalta löydetty. Haastateltavat painottivat vainajan dokumentointia haastattelussa, joten pyrimme tuomaan myös tätä videolla esiin.

Tämän jälkeen vainaja siirretään lattialle, jotta ulkoisen tarkastuksen suorittaminen olisi helpompaa. Ulkoinen tarkastus aloitetaan vainajan riisumisella. Vaatteet leikataan saksilla vainajalta pois, sillä oikeassa tilanteessa vainajat ovat usein vaikeasti liikuteltavia, ja tällöin vaatteiden riisuminen leikkamatta voi olla haasteellista. Videolla vainajan vaatteet kuitenkin leikataan eettisistä syistä vain alusvaatteisiin saakka. Oikeassa tilanteessa myös alusvaatteet on otettava pois. Haastatteluissa vainajan riisumisesta käytiin todella paljon keskustelua, sillä ainakin Hämeen poliisilaitoksen alueella riisuminen jätetään usein tekemättä. Tämä puolestaan vaikeuttaa ulkoisen tarkastuksen laadukasta suorittamista aivan turhaan. Riisumista aloitettaessa voidaan myös tehdä havainto vainajan ruumin lämmön mahdollisesta alenemisestä koskettamalla.

Riisumisen jälkeen vainajalta tarkastetaan lautumat. Katsotaan niiden sijaintipaikat ja varmistetaan, että ne vastaavat löytöasentoa. Lautumista kokeillaan myös pois painettavuus, jolloin voidaan arvioida lautumien syntyäikää. Videolla tuodaan myös esiin lautumien dokumentointi sekä havainnollistetaan, kuinka pois painettavuutta voidaan kokeilla painamalla sormella lautumaa.

Lautumien tarkastamisen jälkeen siirrytään käymään läpi vainajan kuolonkankeus. Kuolonkankeuden tarkastus aloitetaan pienistä nivelistä. Ensiksi tarkastetaan vainajan sormet, ranteet ja nilkat. Tämän jälkeen tarkastetaan isommat nivelet kuten polvet ja kyynärnivelet sekä olkapäät ja lonkat. Lopuksi videolla tarkastetaan vielä kuolonkankeus leuasta. Kasvojen peittämisen vuoksi leuan tarkastaminen ei näy kunnolla videolla. Tästä huolimatta se on pyritty tuomaan esiin, ettei se unohtuisi ensipartioilta.

Lopuksi vainajasta tarkastetaan mätänemisen merkit sekä mahdolliset väkivallanmerkit, joita ei kyetty aiemmin havaitsemaan vaatteiden takia. Mätänemisen alkaminen tuodaan videolla ilmi näyttämällä, että mätäneminen alkaa vatsanseudulta oikealta puolelta. Väkivallanmerkkien tarkastamiseksi, vainajaa käännellään ja tehdään havaintoja esimerkiksi haavoista ja mustelmista. Lisäksi tarkastetaan kokeilemalla päänseutu mahdollisten vammojen varalta. Vainajalta tarkastetaan myös silmät ja suu. Vainajan kasvojen peittämisen vuoksi päänalueen vammojen tarkastamista ei ole kyetty esittämään videolla riittävän tarkasti. Väkivallanmerkit tarkastetaan, jotta voidaan sulkea henkirikos pois. Kuten haastattelussa tuli ilmi, kuolemansyöntutkinta on henkirikosta pois sulkevaa tutkintaa.

Videolla emme käy läpi kuivumista tai muumioitumista, ruumisvahaa emmekä hyönteisten tekemiä muutoksia, sillä näyttelijään näiden maskeeraaminen on todella haastavaa. Nämä ovat myös sellaisia merkkejä, että niitä ei voida muutenkaan havainnoida muuten kuin näkemällä. Lisäksi näiden esiintyessä muista merkeistä ei pysty enää tekemään kunnollisia havaintoja.

6.2 Koulutusvideon editointi

Halusimme pitää koulutusvideon lyhyenä, jotta sitä voitaisiin hyödyntää erilaisissa ympäristöissä. Ajatuksena oli, että ensipartiolla olisi mahdollisuus tarkastaa videolta ulkoisen tarkastuksen vaiheet esimerkiksi matkalla kohteeseen tai samaan aikaan tarkastusta tehdessä. Tämän vuoksi päädyimme siihen, että video ei saisi kestää kuutta minuuttia enempää. Lisäksi hyvän koulutusvideon piirteisiin kuuluu, että video ei kestä liian pitkään, jotta siihen säilyisi mielenkiinto.

Koulutusvideo oli kuitenkin myös tarkoitus tuottaa opetuskäyttöön, joten päädyimme lisäämään videoon informatiivisia tekstiosuuksia jokaisesta tarkastuksen vaiheesta. Tekstiosuuksissa tuodaan muun muassa esiin kuolemanjälkeisten muutosten keskimääräinen kehitymisnopeus. Tämän lisäksi osissa tekstiosuuksissa on haluttu tuoda ilmi tärkeitä asioita, joita ensipartion tulee ulkoista tarkastusta tehdessä muistaa.

Videolle tehtiin myös ääniraita, jossa selostetaan näytetty ulkoinen tarkastus sekä informatiivisissa tekstiosuuksissa esitellyt asiat. Ääniraidan on tarkoitus toimia videon tukena, mutta myös erillisenä

osana sitten, että videon voi kuunnella sitä katsomatta. Tuomalla videolle liikkuvaa kuvaa, informatiivisia tekstiosuuksia sekä puhetta olemme pyrkineet tukemaan erilaisia oppijoita.

Ennen koulutusvideon julkaisua halusimme saada palautteen siitä, onko video sellainen kuin Poliisiammattikorkeakoulussa sekä Hämeen poliisilaitoksella sen toivotaan olevan. Tämän saamamme palautteen myötä teimme vielä pieniä muutoksia videoon. Lopputuloksena saimme aikaan sellaisen videon, johon olivat tyytyväisiä sekä Poliisiammattikorkeakoulun tekniikan opettaja että Hämeen poliisilaitoksen kuolemansyyntutkija ja haastateltu rikosylikonstaapeli.

6.3 Koulutusvideon julkaisu

Koulutusvideo annetaan Poliisiammattikorkeakoulun teknisestä tutkinnasta vastaaville opettajille opetuskäyttöön. Opettajille on annettu lupa jakaa koulutusvideo kuolemansyyntutkinta-kurssin Moodlealustalle tai näyttää video luennoilla. He voivat hyödyntää videota opetuskäytössä parhaalla katsomallaan tavalla. Hämeen poliisilaitoksen osalta video tullaan antamaan rikosteknisen yksikön sekä kuolemansyyntutkijan haltuun. He voivat hyödyntää ja jakaa videota haluamallaan tavalla laitoksen sisällä. Koska koulutusvideo on suunnattu poliisin ensipartioille, toivoisimme videon jakelun yltävän myös Hämeen poliisilaitoksen valvonta- ja hälytyssektorille.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä produkti, jota voidaan hyödyntää sekä työelämässä että poliisin koulutuksessa. Koulutusvideostamme ei tullut sellainen kuin aluksi olimme suunnitelleet, mutta olemme siihen siitä huolimatta tyytyväisiä. Kuolemansyyntutkintaan tehtävä koulutusvideo aiheutti meille odottamattomia haasteita jo ennen toteutusvaihetta.

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Kuten aiemminkin on mainittu, videossa oli alun perin tarkoitus käyttää oikeaa vainajaa, mutta Poliisiammattikorkeakoulun asettamat linjaukset eivät puoltaneet tätä. Suurimmaksi ongelmaksi asiassa nähtiin asian toteuttaminen mahdollisimman eettisesti, miten saada vainajalta tai omaisilta suostumus vainajan näyttämiseen videolla, ja kuinka käsitellä vainajaa siten, että häntä ei tunnusteta. Tämän vuoksi päädyimme ajatukseen käyttää elävää ihmistä vainajana. Koimme nukan käyttämisen luovan asiasta liian epärealistisen kuvan. Nukan liikuttaminen ei kuitenkaan näyttäisi samalta kuin ihmisen liikuttaminen. Saimme koululta luvan käyttää täysin vapaaehtoista henkilöä mallina, jos myös tämän henkilöllisyys pyritään salaamaan esimerkiksi kasvot peittämällä.

Saatuamme luvan videon toteutustavalle seuraavana ongelmanamme oli löytää henkilö, joka olisi valmis esiintymään videolla. Erityisenä haasteena tässä oli vainajan riisuminen, sillä harva oli valmis esiintymään videolla vähissä vaatteissa. Lopulta kuitenkin löysimme vapaaehtoisen, joka oli täysin valmis vainajan esittämiseen.

Teemahaastattelulla saimme hyvät raamit sille, mitä kaikkea koulutusvideolla tulisi olla. Vaikka suoritimme vain yhden haastattelun, saimme sillä ajankohtaisen tiedon aiheeseen ja kaksi eri näkökulmaa, sillä haastateltavina oli Hämeen poliisilaitoksella työskentelevä kuolemansyyntutkija sekä väkivaltarikosten parissa työskentelevä rikosylikonstaapeli. Mikäli olisimme halunneet haastatteluiden avulla muita näkökulmia aiheeseen, olisi meidän täytynyt haastatella muilla poliisilaitoksilla asian parissa työskenteleviä. Tällöin opinnäytetyöstämme olisi tullut liian laaja ollakseen toiminnallinen opinnäytetyö, sillä pääpainomme oli produkti eikä laadullinen tutkimus. Lisää näkökulmaa aiheeseen olisi voinut myös saada haastattelemalla oikeuslääkäreitä. Tällainen tilaisuus meille myös tarjottiin, mutta jouduimme karsimaan tämän pois samasta syystä kuin muiden poliisilaitosten henkilöiden haastattelemisen.

Lähteet, joita opinnäytetyössä käytimme, olivat osittain melko vanhoja ja niitä oli niukasti käytettävissä. Poliisihallituksen ohje *Poliisitutkinta kuoleman johdosta* (2013) on vanhentunut 2018, eikä uutta ole vielä tehty, joten vanhaa käytetään edelleen. Myös laki kuolemansyyn selvittämisestä on melko vanha, jotain uudistuksia siihen on tullut, mutta se kaipaisi lisää päivitystä. Kimmo K. Kiisken teos (Kiiski 2009) on oikeastaan ainoa teos, mikä käsittelee kuolemansyyntutkintaa poliisin näkökulmasta. Tämän takia muista saman aiheen opinnäytetöistä poikkeavia näkökantoja on lähes mahdotonta tuoda.

Opinnäytetyössämme yhdistyy mielestämme hyvin käytäntö ja teoria. Teoriaosuus opinnäytetyöstämme on luonut pohjan käytännönsuudellemme eli produktille. Ilman perehtymistä aiheen teoriaan ja huolellisesti tehtyä teoriaosuutta, olisi laadukkaan koulutusvideon tekeminen ollut mahdotonta. Teoriapohjassa hyödynsimme mielestämme aiheemme kannalta tärkeää kirjallisuutta. Käyttämässämme kirjallisuudessa on sekä poliisin että terveydenhuollon näkökantoja aiheeseen.

Koulutusvideon osalta päädyimme tosiaan siihen, että emme tehneet sitä muiden poliisilaitosten käyttöön. Tällöin meidän olisi täytynyt kerätä muilta poliisilaitoksilta tietoa siitä, kuinka kuolemansyyntutkinta kussakin laitoksessa tehdään. Koulutusvideomme on kohdennettu ainoastaan Poliisiammattikorkeakoulun sekä Hämeen poliisilaitoksen käyttöön, joten mielestämme olisi ollut turhaa haastatella muilla laitoksilla aiheen parissa työskenteleviä. Emmekä olisi välttämättä edes saaneet sellaista materiaalia, joka olisi ollut opinnäytetyöhömme hyödyllistä.

7.2 Itsearviointi

Alun haasteiden jälkeen koimme loppujen lopuksi itse koulutusvideon toteuttamisen helpoksi. Teimme aluksi käsikirjoituksen, jonka mukaan kuvasimme videon. Teorian, haastattelun ja työharjoittelussa karttuneiden oppien pohjalta videon käsikirjoituksen tekeminen oli helppoa, sillä ulkoisen tarkastuksen tekemiseen oli näiden kautta tullut itsevarmuutta. Videota kuvattaessa ei siis juurikaan tarvinnut miettiä sitä, mitä missäkin vaiheessa ulkoista tarkastusta tulee tehdä, vaan kaikki tuli ikään

kuin luonnostaan. Meillä oli videossa näyttelijä esittämässä vainajaa, joten reaktio vainajan kohtaamisessa ei välttämättä ollut sellainen, mikä se saattaisi oikeassa elämässä olla. Tämä varmasti teki meille kuvaamisesta helpompaa, sillä saimme itse esimerkiksi päättää, millaisessa asennossa vainaja on löytöhetkellä ja missä asennossa ulkoista tarkastusta tehdessä. Oikeassa elämässä poliisipartion on mukauduttava olosuhteisiin, olivatpa ne kuinka vaikeita tai epämiellyttäviä tahansa.

Koulutusvideon onnistumisen kannalta koimme ensiarvoisen tärkeäksi haastatella Hämeen poliisilaitoksella työskentelevää kuolemansyöntutkijaa. Haastattelun avulla saimme reaaliaikaisen ja todenmukaisen kuvan siitä, miten partiot suorittavat ulkoisia tarkastuksia, ja mitä heidän tulisi todellisuudessa tehdä. Kuolemansyöntutkija on kuitenkin se henkilö, jonka on kyettävä hoitamaan työtehtäväänsä täysin sen pohjalta, mitä toimenpiteitä ensipartio on tehnyt vainajatehtävällä. Ilman haastattelua emme olisi saaneet tietää, millaisia ongelmakohtia Hämeen poliisilaitoksella on, joita halutaan ensipartion toiminnassa vainajatehtävillä parantaa. Ikään kuin bonuksena saimme myös hieman väkivaltarikosten näkökulmasta sisältöä, kun haastatteluun osallistui myös väkivaltarikosten parissa työskentelevä konstaapeli. Meillä olisi myös ollut mahdollisuus haastatella oikeuslääkärinä. Jouduimme kuitenkin jättämään tämän pois, sillä asiaan liittyi ajallisia haasteita.

Toki vastauksia siihen, kuinka vainajan ulkoista tarkastusta tehdään, olisi voinut saada teettämällä jonkinlaisen kyselytutkimuksen valvonta- ja hälytyssektorilla toimivilla poliiseilla. Koimme kuitenkin saavamme haastattelun avulla kattavamman näkemyksen tilanteesta kuin mitä olisimme saaneet kyselytutkimuksella. Mikäli olisimme hyödyntäneet opinnäytetyössämme kyselytutkimusta, tekemällä esimerkiksi kyselylomakkeen ja jakamalla sen valvonta- ja hälytyssektorilla toimiville poliiseille, olisimme saaneet suppeamman materiaalin produktiamme varten. Harjoittelumme aikana teimme havaintoja siitä, että moni poliisi suhtautui vainajatehtävään ymseästi, joten kyselylomakkeen avulla emme olisi välttämättä saaneet haluamaamme subjektiivista näkökulmaa aiheeseen. Kyselytutkimukseen ei välttämättä olisi vastattu tai vastaukset olisivat olleet hyvin yksipuoleisia.

Aluksi meitä harmitti, ettemme saaneet kuvata videolle oikeaa vainajaa. Koemme asian kuitenkin kääntyneen meille tietyllä tavalla eduksi. Kuten aiemmin olemme maininneet, haastattelun vuoksi päätimme lisätä videoon muutakin sisältöä kuin pelkän ulkoisen tarkastuksen. Yksi elementti oli vainajan riisuminen. Jos olisimme kuvanneet videolle esimerkiksi obduktio-osastolla ollutta kuollutta henkilöä, emme olisi voineet kuvata riisumista. Myös jälkikäteen ajatellen, jos videolla olisi käyty läpi vain pelkkä ulkoinen tarkastus, olisi se jäänyt hiukan ohueksi. Mielestämme videoon tuli selkeämpi jatkumo, kun aloitimme videon vainajan löytymisestä ja kävimme toimenpiteet läpi vaihe vaiheelta aina ulkoisen tarkastukseen asti. Videon ulkopuolelle jäi vain partion jälkitoimet, kuten hautausurakoitsijan paikalle kutsuminen ja ilmoituksen kirjaaminen.

7.3 Jatkotutkimus

Jatkossa tutkimusta voisi laajentaa tekemällä aiheesta koulutusvideon, joka koskisi valtakunnallisesti kaikkia poliisilaitoksia. Tällöin aihetta varten voisi haastatella useita eri laitoksilla työskenteleviä kuolemansyyntutkijoita tai väkivaltarikosten parissa työskenteleviä. Asiaan voisi ottaa myös oikeuslääkäriin näkemyksen. Aihetta voisi myös laajentaa tekemällä produktin tilanteesta, jossa käsillä olisi epäluonnollinen kuolema. Tällaisessa produktissa havainnollistettaisiin tilannetta, jossa käsiteltäisiin esimerkiksi hirttäytyneitä tai muuten epäselvissä olosuhteissa kuolleita.

Haastattelussa keskusteltiin ulkoisen tarkastuksen lisäksi paljon sellaista dokumentoinnista sekä kuolemansyyntutkintailmoituksen kirjaamisesta, mitä emme tuoneet tässä työssä esiin. Ne eivät palvelleet tämän opinnäytetyön toteuttamista. Näistä kuitenkin heräsi ajatus, että ehkä dokumentoinnista ja kuolemansyyntutkintailmoitusten kirjaamisesta voisi myös tehdä jonkin näköiset oppaat. Esimerkiksi dokumentoinnista voisi tehdä kuvaoppaan, jossa näytetään, millaisia kuvia tulisi vainajan löytymispai- kasta ja vainajasta ottaa. Kirjausoppaan voisi puolestaan toteuttaa videona.

LÄHTEET

- Gavrilov, P 2013: Kuolemansyyntutkinnan laatu – poliisin tuottamien kuolemansyyn tutkintailmoitusten tarkastelua. Poliisiammattikorkeakoulu. YAMK-opinnäytetyö.
- Järvinen, S. 2018: ”Miksi meidän tuonne pitää mennä, tuohan on joku vanhainkoti” Vanhustenhuoltoyksiköiden työntekijöiden kokemuksia kuolemansyyn selvittämisestä yhteistyössä poliisin kanssa Kotkan alueella. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Kananen, J 2014: Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona, Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2012: Kehittämistutkimus opinnäytetyönä, Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2008: Kvali: Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kiiski, K. 2009: Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kivistö, M. 2020: Vainajan ulkoisen tarkastuksen tekeminen - Poliisin tukidokumentti vainajan ulkoisen tarkastuksen tekemiseen. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Kuolemantapaukset. Poliisin valtakunnalliset nettisivut. Luettavissa: <https://poliisi.fi/kuolemantapaukset/> Luettu: 01.03.2023.
- Laakko, H. 2022: Kuolemansyyntutkinta-verkkokurssi – Poliisi (AMK) -opiskelijoille suunnattu verkkokurssi kuolemansyyntutkinnasta. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Lautkankare, R. 2014: Videon mahdollisuudet opetuskäytössä - Turun ammattikorkeakoulun ViPeda-hanke. Tampere, Juvenes Oy.
- Niskanen, M 2022: Kuolemansyyntutkinta luonnollisissa kuolemantapauksissa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.
- Penttilä, A., Hirvonen, J., Saukko, P. & Karhunen, P. (toim.) 2000: Oikeuslääketiede. Helsinki, Duodecim.
- Pirnes, T. 2018: Opetusvideoiden käyttö ammatillisessa koulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Informaatioteknologian tiedekunta. Pro Gradu –tutkielma.
- POL-2013-4591 Poliisihallituksen ohje 13.12.2013. Poliisitutkinta kuoleman johdosta.
- POL-2022-14981 Poliisihallituksen ohje 04.07.2022. Menettely muissa kuin rikosasioissa suoritettavissa etsinnöissä.
- Rinne, J. 2020: Kuolemansyyntutkinta Lounais-Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html Luettu: 11.03.2023.

Tilastokeskus: Yleinen kuolleisuusluku, 2009–2021. Luettavissa:

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kuol/statfin_kuol_pxt_12a1.px/table/table-ViewLayout1/ Luettu: 01.03.2023

THL 2020: Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/oikeuslaakinta/kuolemansyyn-selvittaminen/oikeuslaaketieteellinen-kuolemansyyn-selvittaminen> Luettu: 03.01.2023

Vainionpää, J. 2006: Erilaiset oppijat ja oppimateriaalit verkko-opiskelussa. Tampere, Juvenes Print.

Vala, U. 2022: Kuoleman monet kasvot. Totuus oikeuslääkärin työstä. Helsinki, Intokustannus.

Vilka, H. 2007: Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki, Tammi.

Vilka, H., Airaksinen, T. 2004: Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki, Tammi.

LIITE 1

Haastattelurunko

1. Mitä partion tulisi ottaa huomioon vainajan ulkoisessa tarkastuksessa?
2. Mikä 37-tehtävillä toteutuu hyvin?
3. Mitkä ovat 37-tehtävien kompastuskiviä?
4. Mitä partion tulisi tehdä 37-tehtävillä, jotta kuolemansyyntutkinta olisi sujuvaa?
5. Mitä ulkoisessa tarkastuksessa partion tulisi vähintään tehdä?
  - a. Missä tilanteissa joidenkin vaiheiden pois jättäminen on hyväksyttävää?
  - b. Mitä vaiheita ei saisi missään nimessä jättää tekemättä?
6. Mitä mielestäsi ulkoisen tarkastuksen osalta videolla tulisi etenkin painottaa?